

DELİLERE ÖZGÜRLÜK! *MOMMY* FİLMİNDE ÖZGÜRLÜĞÜN ÜTOPIK HALİ

Dila Naz Madenoğlu

Mommy

Yönetmen: Xavier Dolan

Senaryo: Xavier Dolan

Görüntü Yönetmeni: André Turpin

Müzik: Eduardo Noya

Kurgu: Xavier Dolan

Oyuncular: Anne Dorval, Antoine-Olivier Pilon, Suzanne Clément

Yapımcı: Xavier Dolan, Nancy Grant

2014/139'/Kanada

Xavier Dolan'ın 2014 yılında yönettiği, Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye için yarışmış olan beşinci filmi *Mommy*, mevcut toplumsal düzene ve o düzenin çizdiği sınırlara karşı çıkarak özgürlük kavramının karşılığını izleyiciye tekrar sorgulatan bir film. Diane ya da kısaca Die (**Anne Dorval**), Steve (**Antoine-Olivier Pilon**) ve Kyla (**Suzanne Clément**) üçlüsü üzerine kurulu olan hikâyede anne-oğul-komşu ilişkisinden ziyade, bu karakterlerden gerçekleştirmeleri beklenen ve toplum tarafından uygun görülen roller ile kişilikleri arasındaki uyum problemleri ele alınmaktadır. Oğlunu hayalindeki gibi yetiştiremeyen Die, örnek evlat olamayan Steve, iyi bir ev kadını olamayan Kyla... Film aslında ütopyik hayaller ve gerçeklik arasında gidip gelmektedir. Filmin başında hayali Kanada'daki bir yasa tasarısı ve o tasarının içeriği ile ilgili bir yazı yer almaktadır. Yasa tasarısında, fiziksel ve psikolojik açıdan tehlikede olan ve mali sıkıntı

yaşayan ebeveynlerin, davranış problemi olan çocuklarını, hiçbir hukuksal süreç olmadan kamu hastanesinde bakıma sokmaları için ahlaki ve hukuki açıdan hakları bulunduğu belirtilmiştir. Hayali bir yasa tasarısının sunumu ile ütopyik bir başlangıç yapan filmin gerçekliğe dönüşü, Die'in açılış sekansında ağaçtan kopardığı elma ile gerçekleşmektedir. Ağaçtan koparılan elmanın yasak elmayı temsil etmesi olasıdır; nitekim inanışa göre yasak elmayı kopardığı için cezalandırılıp sınanmak üzere dünyaya gönderilen Âdem ve Havva gibi Die da elmayı kopardıktan sonra yaptığı araba kazası ile gerçek hayata döner ve otorite ile başı dertte olan oğlu Steve ile sınanmaya başlar.

Kocasının ölümünden sonra borçlarla baş etmeye çalışan, mesleki anlamda başarılı olamamış Die, ıslah evinin kantininde çıkardığı yangın yüzünden oradan atılan oğlu ile tekrar birlikte yaşamaya başlar. Rahatsız edici hareketlerinden dolayı oğlunu evde eğitmeye karar veren Die, bu zorlu süreçte komşusu Kyla ile yakın arkadaş olur. Öğretmen olan komşusu Steve'e ders çalıştırırken Die da para kazanmanın yollarını arar. Vakitlerinin çoğunu birlikte geçiren üçlünün yolları Steve'in akıl hastanesine yerleştirilmesi ile ayrılır.

Die ve Steve'in film içindeki ilişkisi, anne-oğuldan çok sevgili ilişkisini anımsatmaktadır. Steve'in Die'a fazlasıyla düşkün olduğunu belli eden tavırları, ona olan tutkusu, onun tarafından sevilme ve terk edilme korkusu baz alınarak, Steve için oidipus kompleksinin etkisinde davranmaktadır demek doğru değildir. Oidipus kompleksinin hissedildiği *Kevin Hakkında Konuşmalıyız* (We Need to Talk About Kevin, Lynne Ramsey, 2011) filmindeki baba-oğul ilişkisinin

aksine Steve, üç yıl önce kaybettiği babasını özlemle anmaktadır. Steve, baba figürünün yerine geçmek istememektedir zira Die'yı da anne figürü olarak görmemektedir. Bu yüzden Die ile aralarındaki ilişki konvansiyonel anne-oğul ilişkisinden ziyade sevgili ilişkisi gibidir.

Steve, şiddet eğilimi olan problemlili fakat saf bir çocuktur. Öfke kontrolü bozukluğu yaşamaktadır fakat ürkektir de. Düşüncelerinden ziyade içgüdüleri ile hareket etmektedir. Annesini besleyen ve koruyan anne Meryem ve yıkıcı anne olan Lilith ile özdeşleştirmiştir; çünkü annesi önce onun yanında yer alırken sonra karşısında yer almaya başlar. Kendi içinde çelişkiler yaşamaktadır çünkü bir yandan otoritenin varlığını inkar ederken bir yandan da kendi otoritesini kabul ettirmek istemektedir. Toplumun bir parçasıdır ama ona ait değildir, kuralların farkındadır ama onlara bağlı değildir. Belirli kalıplara sokulmayı, zorunluluk icabı hareket etmeyi sevmez, içinden geldiği gibi davranmak ister. Halbuki toplum, içinden geldiği gibi davrananı dışlarken maske takanı kabullenir; çünkü toplumun otoritesi, maske takan kişide somut bir şekilde görülebilmektedir. Steve, Die'yı aşk derecesinde tutkuyla sevmesine rağmen kendi isteklerinden, içinden gelen tavırlardan ve özgür düşüncelerinden vazgeçemediği için, filmin sonunda annesi tarafından akıl hastanesine yollanır. Zira topluma göre Steve'in bu davranışları alışlagelmişin, basmakalıp yarguların, normların dışındadır. Normların dışında olan "normal" olamaz. Steve'in tedavi edilmesi gerekmektedir;

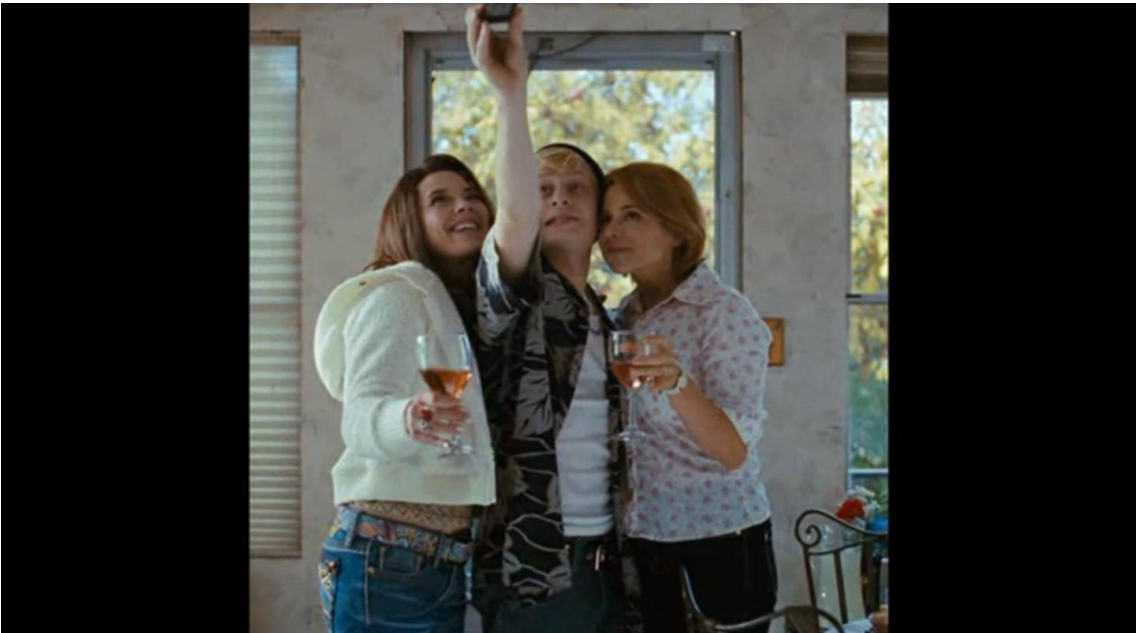
çünkü ancak akıl sağlığı yerinde olmayan birisi caddenin ortasında market arabasıyla koşabilir, kalemlerin çilek kokulu olması ile yüksek sesle dalga geçebilir, tanımadığı insanlara komik surat ifadeleri yapabilir. Steve'in özgürlüğü toplum tarafından pekâlâ kısıtlanmaktadır. Bu duruma paralel olarak öfke kontrolü bozukluğu da bu kısıtlamalar sonucu ortaya çıkmaktadır. Steve'in ikili ilişkilerindeki ürkekliğini ve kırılganlığını hissettiğimiz ilk an, Kyla ile tartıştığı andır. Deli, deliyi görünce sopasını saklarmış hesabı Steve, Kyla'yı sinirlendirdiğinde Kyla geri adım atmak yerine Steve'in üzerine gider. Steve kendisinden beklenmedik bir şekilde altına kaçırır ve ağlamaya başlar. Kyla,

Die'in yapamadığını yapmıştır ve Steve'i kontrolü altına alabilmiştir. Die'in aksine bunu otorite kullanarak değil, Steve gibi davranarak başarmıştır; çünkü Steve'in sakinleşmesi için ihtiyacı olan şey baskı değil, bir doz "deliliktir" aslında.

Kyla, yaşadığı bir travma sonucu, kendisini rahat hissetmediği ortamlarda kekelemeye başladığından dolayı öğretmenliğe ara vermek durumunda kalmıştır. Die ve Steve'in yanında özgürleşen Kyla'nın dilinin açılması, onun kendi ailesinin yanında kendisini çok da rahat hissetmediğini ortaya koyar niteliktedir. Kyla'nın kendi evinden ziyade komşusunun evinde kendisini rahat ve özgür hissetmesi, toplumun normlarına uyacak bir davranış olmasa da, Kyla'yı fazlasıyla tatmin etmektedir.

Die ve Steve'in konvansiyonel olmayan anne-oğul ilişkisi, Steve'in toplum içindeki davranışları, Die'in "ideal anne" kalıplarından çok uzak olması, Kyla'nın kendi evinden çok Die'in evinde vakit geçirmesi, kendi çocuklarından çok Steve ile ilgilenmesi; tümü toplum tarafından çok da uygun görülmecek davranışlardır. Bu yüzden üç karakterin de özgürlüğü kısıtlanmaktadır, üç karakter de toplumla, baskılarla, beklentilerle başa çıkmaya çalışmaktadır, üçü de bir nevi cezalandırılmaktadır. Sebep nedir? Toplumun beklentilerini karşılayamamak, ona göre bir maske takınamamak. Bu yüzden karakterlerin, kimse tarafından yargılanmadan özgürce davranabildiği tek ortam, birlikte vakit geçirdikleri ev ortamıdır. Karakterler, evin dışındaki koca dünyaya sığamazken, evde özgürleşip kendi koca dünyalarını oraya sığdırabilmektedirler.

Karakterlerin yaşadıkları dünyadaki sıkışmışlıkları, kadrajın alışılmışın dışında, 1:1 görüntü formatında kullanılmasıyla da tasvir edilmiştir. Dışarıda bisiklet ve kaykaya bindikleri sırada kadrajın genişlemesi, üçlünün evin dışında mutlu oldukları yegâne andır. Mutludurlar çünkü o sırada özgürdüler. Steve'e karşı

dava açıldığını belirten postanın eve gelmesi ve Die'in mektubu okumasıyla tekrar daralmaya başlayan kadraj, özgürlüğün kısa soluklu olduğunu, dış etmenlerin özgürlüğü kısıtlayan unsurlar olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca ideal olarak belirlenene kavuşmanın da ütöpik olduğu Die'in hayal kurduğu sahneden belli olmaktadır. Die'in hayalinde Steve büyür, üniversiteye başlar,

mezun olur, evlenir... Yani toplumun genç bir bireyden beklediklerini sırayla gerçekleştirir. Die bunun hayalini kursa da, bu sekans izleyiciye bulanık bir görüntü ile, seslerin ve görüntülerin iç içe geçtiği bir biçimde aktarılır. Bu sekanstan da belli olacağı üzere, konvansiyonel olan, toplumun beklentilerini karşılayacak olan durumlar, Steve ve Die için ütöpiktir; hayalden öteye geçemez. Kadraj ve görüntü kullanımı ile **Dolan**, seyircisine özgürlük ve ideal kavramlarını karakterlerin hayatları üzerinden kurgu kullanımı ile tekrar sorgulatabilmiştir.

“İdeal” kavramı filmde üç karakter üzerinden de sorgulanmaktadır. İdeal anne, ideal evlat, ideal ev kadını... İdeal olanı kim belirliyor? Toplum. Belirlenenin dışına çıkanı ideal olmamakla kim suçluyor? Yine toplum. O zaman rahat hissedilen mekânın dışında özgürce yaşamak mümkün mü? Kişinin dışarıda takındığı maske olan persona, ideal olanı yansıtmak için değil midir? Ancak maske takarak zaten insan kendi özgürlüğünü kısıtlamıyor mu? Bir nevi, ideal olan özgür olamayandır aslında, özgür olan da ideal olan değildir zaten. İşte filmdeki üç karakter de kendi özgürlüğünü kısıtlamayan, ideal kavramına uymaya çabalamayan karakterlerdir. Evin içinde de dışında da aynı şekilde davrandıkları için devletin ve toplumun birtakım kontrol mekanizmaları devreye girerek özgürlüklerini kısıtlar. Onları ideal olana yaklaştırabilmek için. Hâlbuki karakterler evde de, dışarıda da aynı personaları ile var olmakta bir sakınca görmemektedirler.

Filmin gidişatında da, dünyadaki güçlerin dengesinin, doğadaki dengeler gibi olduğu, güçlü olanın zayıf olanı saf dışı ettiği ortaya çıkmaktadır. Otoriteye yenilmeyen tek kişi yine Steve'dir. Die, toplumun ve devletin baskısına mağlup olarak Steve'i akıl hastanesine gönderir, Kyla ailesinin baskısına yenik düşerek başka bir şehre taşınmayı kabul eder. Steve ise akıl hastanesinde olmasına rağmen özgürlüğün bir yolunu bulur ve deli gömleğinden sıyrılıp pencereye doğru aşağıya atlamak üzere koşmaya başlar. Pencerenin kırılma ve Steve'in atlama anının gösterilmemesinin nedeni, Steve'in özgürlük yolunda hatırlanmasının istenmesindedir. Dış etmenlerce özgürlüğü elinden alınan Steve, kendi özgür iradesiyle yaşamına son vermeyi tercih etmektedir. Çünkü onun için özgür hissederek ölmek, özgür olmadan yaşamaktan daha iyidir. Ne olursa olsun bu, kendi iradesi ile verdiği bir karardır. Die ve Kyla ise toplum tarafından uygun görülen hayatın maşası olmaya devam etmektedirler. Filmin geneline baktığımızda, "Steve midir sorunlu olan, yoksa ona bu sıfatı yakıştıran toplum mu?" sorusuna yanıt arıyoruz. Sorunu ne olarak tanımladığımıza bağlı yanıtımız aslında. Hiperaktivite ve öfke kontrolü problemi bir akıl hastalığı mıdır, yoksa bunları tedavi edilmesi gereken bir akıl hastalığı olarak gören toplum mu sağlıksızdır? Bireyi topluma kazandırmak mı daha kolaydır, toplumdun dışlamak mı? Özgürlük bir ütopya mıdır? Hayali Kanada ne kadar yakındadır? Ütopyalar ne kadar uzaktadır? Bunların yanıtlarını bulmayı ummak, başlı başına bir ütopyadır.